

ביאור פרשת בחוקותי

כיתה ג'
הרב חיים משה אפטעין

אל הלומד

ביאורי החומש הנדפסים בזאת, נכתבו בס"ד במטרה להביא לפני הלומד את ביאור דברי התורה הק' באופן בהיר כפי שהוא יוצא מתוכן הפסוקים באופן של "פשוטו של מקרא", ע"פ פירוש רש"י והראשונים ז"ל.

ומאחר שכפי הנראה לעיני כל מעיין, ביאור הפסוקים באופן של הסבר מילים מילה מול מילה וכו' אינו מספיק, ובמקומות רבים חסר רקע שאינו מפורש בפסוק או הקשרים בין פסוק לפסוק, וכן עלול להגרם חוסר בהירות במקומות שחז"ל מפרשים את הפסוקים שלא כסדרם ונדרשים הסברים נוספים, לכן נעשה נסיון בביאור זה להביא את תוכן דברי הפסוקים באופן שיהיה ברור בלשון מובנת לכל אחד עם כל הפרטים הנדרשים, וסדר הדברים יהיה מקביל לסדר הפסוקים כפי שהם בתורה, ובכל אופן שנדרש הסבר היכן נאמרו הדברים בפסוק, נוסף הסבר בסוף הקטע באופן רצוף לכל מילה. במקרים שהדברים מתבארים שלא כפי סדר הפסוקים, נכתב בתחילה ההסבר הכולל, ואח"כ ע"ס הפסוקים כפי הנדרש.

מכיון שביאור זה נכתב לצורך לימוד החומש עם תלמידי כתה ג' נ"י, לכן נעשה מאמץ שלא להרחיב בשום אופן יותר ממה שנדרש לצורך הבנת ה"מקרא" עצמו, וכן להסביר הכל במהלך אחד ברור ולא להביא פירושים נוספים כדי שלא להכביד ולבלבל את התלמידים.

מסיבה זו יש בהחלט חילוקי דינים נוספים שלא הזכרו, מכיון שאינם מוזכרים בפסוק במפורש, ולא נדרשו לצורך ההבנה, (כגון בסדר הכנת המנחה בפר' ויקרא – שמן סולת ושמן וכו', באיסור אכילת דם – דם הנפש דם התמצית וכו'), וכן דרשות חז"ל רבות או תוספות מדבריהם הק' שלא הוצרכנו להזכירם לצורך ביאור פשט הפסוק, ולכן לא הזכרו.

באופן כללי הביאורים הם ע"פ רש"י בפירוש החומש, מלבד במקומות שהיה נראה שלצורך הבנת "פשוטו של מקרא" יהיה יותר ברור בביאור אחר מהראשונים ז"ל.

בפרטי הלכות עבודת המשכן והקרבת או ביאור המצוות וגדריהן – במקומות שרש"י בפירוש החומש אינו מבאר, ביארנו ע"פ הרמב"ם.

יישר כח גדול להנהלת ת"ת "דרכי יושר" במודיעין עילית, שבו זכיתי בס"ד ללמוד ללמד ולהדפיס ענינים אלו.

לצורך תיקון הדברים והשלמתם, אשמח על כל הערה – הארה בכל חלק ופרט מחלקי החוברת, בפל': 0527151450, או בדואר לכתובת אבני נזר 19 מודיעין עילית.

נושאי הפרשה

- 4 פרשת בחוקותי
- 4 הברכות על עמל התורה וקיום המצוות שבעקבותיו (פסוקים ג' - ג')
- 5 הקללות על חוסר עמל התורה ואי קיום המצוות שבעקבותיו (פסוקים יד' - מו')
- 6 סדר ראשון של 7 קללות
- 6 סדר שני של 7 קללות
- 7 סדר שלישי של 7 קללות
- 7 סדר רביעי של 7 קללות
- 8 סדר חמישי של 7 קללות
- 8 14 קללות נוספות על עמ"י, לאחר שיִתְרַב ביהמ"ק ויִלְכוּ לְגִלוֹת
- 10 נדרי ערכין והקדש
- 10 דיני נדרי ערכין (פרק כו' פסוקים א' - ח')
- 12 קדושת מזבח ואיסור תמורה (פסוקים ט' - יא')
- 13 דין פדיון בהמה בעלת מום, וחייב הבעלים להוסיף חומש (פסוקים יא' - יג')
- 13 דין פדיון בית (פסוקים יד' - טו')
- 14 דין ערך שדות וזמן פדיונם (פסוקים טז' - כה')
- 14 דיני שדה אחוזה
- 16 דיני שדה מקנה
- 17 איסור הקדשת בכור ודין פדיון בהמה טמאה (פסוקים כו' - כז')
- 17 דין סתם חרמים (פסוק כח')
- 17 דין ערך של אדם שדינו למיתה (פסוק כט')
- 18 דין חיוב הוספת חומש בפדיון מעשר שני ע"י הבעלים (פסוקים ל' - לא')
- 18 מצות מעשר בהמה ואיסור תמורה ופדיון (פסוקים לב' - לג')
- 19 חזק חזק ונתחזק

ניתן לקחת את החוברת תמורת השתתפות בהוצאות בסך 2 ₪ בעמדות
 "נדרים פלוס", עבור קרן צרכי הרבים, מדור "חוברות ביאורי פרשיות".

פרשת בחוקותי

פרשת בחוקותי היא המשך לפרשת בהר, וגם דברים אלו נזכרים בתורה כפי שנאמרו למשה רבינו במעמד הר סיני – כמו שנאמר בתחילת פר' בהר. הקב"ה מבטיח לעם ישראל את השכר שיקבלו על קיום התורה והמצוות, ומזהיר אותם על העונש שיקבלו אם ח"ו יעזבו את התורה.

הברכות על עמל התורה וקיום המצוות שבעקבותיו (פסוקים ג' – יג')

כשהתורה עוסקת במצב של עם ישראל בענין קיום המצוות, התורה לא מזכירה מיד את המצוות, אלא הפסוק מתחיל אם בַּחֲקֹתַי תֵּלְכוּ, ורק אח"כ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וביארו חז"ל מילים אלו, שהכונה בהם על לימוד התורה, ותלכו שנאמר פירושו שנעסוק בתורה באופן שנהיה עֲמֵלִים בה, ועל זה ממשיך הפסוק בקיום המצוות שהוא תוצאה מזה שעמלים בתורה, אבל אם ח"ו לא עמלים בתורה ממילא נגרם מזה שמפסיקים לקיים את המצוות ומגיעים עד כפירה, וכפי שמפרטת התורה בהמשך.

ונבאר את הברכות שהקב"ה מבטיח על עמל התורה וקיום המצוות.

וְנִתַּנְתִּי גִשְׁמִימְכֶם בְּעֵתָם – בזמנם, ונכלל בזה גם שהזמן שהגשמים יגיעו הוא באותם זמנים שאין בו הפרעה לבני האדם משום שבזמנים אלה הם רגילים שלא לצאת מבתיהם, וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבֹולָה – תבואתה, וְעֵץ הַשֵּׁדָה יִתֵּן פֵּרוֹ – את פירותיו.

וריבוי התבואה יהיה כ"כ גדול עד כדי וְהִשִּׁיג לְכֶם דִּישׁ אֵת בְּצִיר – שיגיע זמן הדישה שבו מפרידים בשדה את הגרעינים מהקש לאחר הקצירה שהיא בחודש ניסן, עד זמן בציר הענבים שהוא בחודש תמוז, וכמו כן ריבוי הענבים יהיה כ"כ גדול עד כדי וּבְצִיר יִשִּׁיג אֵת זֵרַע – שיגיע ויתמשך זמן הבציר עד שכבר יגיע זמן הזריעה החדשה שהיא בחודש חשוון, וְאֶכְלֹתֶם לַחֲמֶכֶם לְשֶׁבַע – והלחם שתאפו מתבואתכם יהיה משביע אפילו במעט ממנו, וְיִשְׂבַּתֶּם לְבַטָּח בְּאֶרְצְכֶם – תהיו בטוחים ורגועים ללא חשש של רעב ומחסור באוכל.

וְנִתַּנְתִּי שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ, וְשָׁכַבְתֶּם – תנוחו בשלום, וְאֵין מַחְרִיד – ולא יהיה שום דבר שמזעזע אתכם ממנוחתכם, וְהִשְׁפַּתִּי – ואבטל חֲזֵה רָעָה מִן הָאָרֶץ, וְחָרֵב לֹא תֵעָבֵר בְּאֶרְצְכֶם – שלא תהיה מלחמה בכלל, ואפילו חרב של צבא שעוברת דרככם למלחמה בארצות אחרות, לא תהיה.

וְרַדְפְּתֶם אֶת אֹיְבֵיכֶם, וְנָפְלוּ לַפְּנִיכֶם – ע"י רדיפתכם, לְחָרֵב – אחד על החרב של השני.

וְרָדְפוּ מִכֶּם חַמְשָׁה מְאָה – חמשה אנשים בלבד יצליחו לרדוף ולהלחם במאה אנשים, ומְאָה מִכֶּם רִבְבָה יִרְדְּפוּ – ומאה אנשים שירדפו יצליחו להלחם לבדם בעשרת אלפים אנשים, וְנָפְלוּ אִיְבֵיכֶם לַפְּנֵיכֶם – מפלה גמורה, לְחָרֵב – וַיְהָרוּ בַחֲרֵב שִׁלְכֶם. וּפְנֵיתִי אֵלֵיכֶם – אתפנה מכל הדברים האחרים לעסוק בתשלוש השכר שלכם, וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם – אעשה שיהיו ממכם פירות – ילדים, וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם – בילדים רבים, וְהִקִּמְתִּי – ואני יקיים ויעמיד אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם.

והתבואה תהיה משובחת מאד, ותוסיף להשביח גם אחרי שנקצרה, ולכן וְאֶכְלְתֶם יִשְׁן – תאכלו מהתבואה הישנה, נוֹשֵׁן – שהתיישנה שוב, שאחרי שעברה עליה שנה אחת עברה עליה שנה נוספת – ותאכלו אותה בשנה השלישית בגלל שהיא יותר משובחת מהתבואה החדשה, ובגלל שכמות התבואה תהיה רבה מאד, לִכֵּן וַיִּשְׁן – את התבואה הישנה, מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ – תצטרכו להוציא מהמחסנים כדי לשים בהם את התבואה החדשה כדי שתִּשְׁמַר שֶׁם.

וְנָתַתִּי – ואשים את מִשְׁכְּנֵי – בית המקדש, בְּתוֹכְכֶם, וְלֹא תִגְעַל נַפְשֵׁי אֶתְכֶם – ואני לא אמאס בכם ולא אסלק את שכינתי מכם.

וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם – אשרה את שכינתי באופן שתרגישו אותה גם ביניכם בעולם הזה, וְהִיִּיתִי לְכֶם לְאֱלֹקִים, וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם.

ומסיימת התורה את הברכות, אֲנִי ד' אֱלֹהֵיכֶם – שבידי לקיים את כל ההבטחות, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – שהרי הוצאתי אתכם ממצרים, מִהֵיטֵב לְהֵם עֲבָדִים – מהמצב שהייתם בו עבדים להם, וְאֲשַׁבֵּר – ושברתי וביטלתי מכם מִטַּת עֲלֵכֶם – את העול של שעבוד מצרים שנמשל לעול שְׂמִים על הבהמה שיש לו מוטות שתופסים אותו על ראשה, וְאוֹלֵךְ אֶתְכֶם – כשיצאתם ממצרים, קוֹמְמִיּוֹת – באופן שאתם קמים ועומדים זקופים, ולא כמו אדם שבורח בלי רשות.

הקללות על חוסר עמל התורה ואי קיום המצוות שבעקבותיו (פסוקים יד' – מו')

כפי שנתבאר בברכות, גם כאן שהתורה עוסקת במצב שעם ישראל לא מקיימים את המצוות, התורה לא מזכירה בתחילה את המצוות, אלא הפסוק מתחיל וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי, ואח"כ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה. וגם בזה ביארו חז"ל, שֶׁעִי שֶׁלֹּא עִמְלִים בַּתּוֹרָה וְלֹא יוֹדְעִים אֶת דְּרֻשׁוֹת חֲז"ל, מִמִּילָא מִפְּסִיקִים לְקִיּוּם אֶת כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה.

וממשיכה התורה ומזכירה חמשה חטאים נוספים, וגם בזה מבארים חז"ל ש"עבירה גוררת עבירה" ונכשלים בהם ע"י שנכשלו בשתי העבירות הקודמות, וגם הן נגרמות אחת בעקבות השניה, ואלו הן: וְאִם בְּחֻקְתִּי תִמְאָסוּ – ואם תמאסו באלה שמקיימים את

חוקותי, ואם את משפטי תגעל נפשכם – ואם תגעלו ותמאסו את תלמידי החכמים שלומדים את משפטי ה', לבלתי עשות – ותמנעו אחרים ותגרמו להם שלא יעשו, את כל מצותי – ותכפרו ותאמרו שהקב"ה לא ציוה את המצוות, להפרכם את בריתי – ותפרו את הברית שיש לכם עם הקב"ה לעבוד אותו, ותכפרו בו לגמרי. ומזהירה התורה שעל חטאים אלה יענש עם ישראל בשבע קללות שהם "מדה כנגד מדה" – שבע קללות כנגד שבע העבירות, ואם לא יחזרו בתשובה לאחר קללות אלו יענשו בשבע קללות נוספות, ואם עדיין לא יחזרו יתווספו עוד שבע קללות, וכך ימשיכו ויבאו עליהם סדרים נוספים של שבע קללות, עד שיגיעו עליהם בסה"כ 5 סדרים של שבע ואחריהם עוד 14 קללות, [וסכום כל הקללות יחד 49], ואז יחזרו בתשובה ויתכפר להם. בתוך קללת הגלות מהארץ מזכירה התורה שבזה תהיה כפרה גם על השמיטות והיובלות שלא שמרו בני ישראל בזמן שחטאו. ונבאר את סדר הקללות.

סדר ראשון של 7 קללות

כפי הנזכר, סכום הקללות הוא כנגד החטאים, ולכן אומר הפסוק אף אני אעשה זאת לכם – גם אני אעשה לכם שבעה דברים, (1) והפקדתי עליכם – ואצוה שתהיה בכם, בקלה – מחלה מבהילה שמתים ממנה, את השחפת – חולי שמשחף ומחליש את הבר, ואת הקדחת – וכן מקדיח ומחמם את הגוף, (2) מכלות עינים – וממחלות אלו יגרם לכם כליון עיניים, שעינו של אדם כלות ומצפות לרפואה והיא לא מגיעה, ומדיבת נפש – ולבסוף מצערות את הנפש של משפחת החולים – כשהם מתים, (3) וזרעתם לריק – ותזרעו לחינם, זרעכם – שלא יצמח ממנו, (4) ואכלהו איביכם – ואם יצמח יאכלוהו אויביכם.

(5) ונתתי פני בכם – ואפנה מכל הדברים האחרים לעסוק בעונש שלכם, (6) ונגפתם לפני איביכם – ותשברו לפני אויביכם שינצחו אתכם, ורדו בכם – וישלטו בכם שנאיכם, (7) ונסתם – ותברחו מפחד, ואין רדף אתכם – האויבים לא ירדפו אחריכם כי ידעו שאתם חלשים ובקלות ישיגו אתכם.

סדר שני של 7 קללות

ואם עד אלה – ואם עדיין כשמכות אלה עליכם, לא תשמעו לי – ולא תחזרו להיות עמלים בתורה, ויספתי ליסרה אתכם – ואוסיף לייסר אתכם, שבע – בשבע פורעניות נוספות, על חטאתיכם – בגלל שבע העבירות שלכם.

(1) וְשִׁבְרָתִי – ואשבור ואחרים, אֶת גְּאוֹן עֲזוֹכֶם – את רוממות החזוק שלכם שזהו בית המקדש, (2) וְנִתַּתִּי אֶת שְׁמִיכֶם – ואעשה את השמים שמעליכם, כְּבָרָזֶל – קשים כמו ברזל שאינם מורידים גשם, (3) וְאֶת אֲרָצְכֶם – ואת ארצכם אעשה, כְּנִחְשָׁה – קשה כמו נחושת שאינה מוציאה פירות.

(4) וְתִם לְרִיק – ויגמר לחינם, כְּחֶכֶם – הכח שהוצאתם בַּחֲרִישָׁה וּבִזְרִיעָה וכו', (5) וְלֹא תִתֵּן – ולא תצמיח, אֲרָצְכֶם, אֶת יְבוּלָהּ – אפילו את כמות הזרעים שהובילו אליה וזרעו בה לא תוציא, (6) וְעַץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן – והעצים לא יתנו את הכח שמקבלים מהארץ להחניט את פירותיהם, (7) פְּרִיו – וגם הפירות שיחננו לא יתנו את עצמם, אלא ינשרו.

סדר שלישי של 7 קללות

וְאִם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי – ואם תלכו לפני בקושי, שתקשו את לבבכם כנגדי שלא להתעורר מכל זה, וְלֹא תֵאָבוּ לְשָׁמַעַי לִי – ולא תרצו לשמוע בקולי לחזור בתשובה, וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה – ואוסיף להביא עליכם עוד מכה, שֶׁבַע – שבע פורעניות, כְּחֲטָאתֵיכֶם – כמו שבע העבירות שלכם.

(1) וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם – ואגרה בכם, אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה – את חיות השדה שינשכו אתכם, (2) וכן את הבהמות שינשכו אתכם נגד הטבע, (3) וכן את הזוחלים – נחשים ועקרבים, (4) וְשִׁבְלָה אֶתְכֶם – יעשו אתכם הורים שבולים ע"י שימיתו בנשיכותיהם את ילדיכם הקטנים, (5) וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֵמַתְכֶם – וכן ימיתו את בהמותיכם שהרגילות היא להשאירן מחוץ לעיר ושם יטרפו אותן, (6) וְהִמְעִטָה אֶתְכֶם – ויגרמו לכם שתהיו מעטים ע"י זה שימיתו גם אנשים גדולים מכם, (7) וְנִשְׁמוּ דְרָבִיכֶם – ויהיו שוממות הדרכים שלכם מחמת הפחד מהחיות וכו'.

סדר רביעי של 7 קללות

וְאִם בְּאֵלֶּה – ואם אחרי כל הפורעניות האלה, לֹא תִוָּסְרוּ לִי – לא תקבלו את הַיְסוּרִים להתעורר לשוב אלי, וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי – ותלכו לפני בקושי ותקשו לבבכם מלחזור בתשובה, וְהִלַּכְתִּי אִפְּ אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי – בקושי, וְהִבִּיתִי אֶתְכֶם גַּם אֲנִי, שֶׁבַע – בשבע פורעניות נוספות, עַל חֲטָאתֵיכֶם – על שבע העבירות שלכם.

(1) וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֲרָב – של מלחמה, נִקְמָת – שתנקום בכם, נֶקֶם בְּרִית – את הנקמה של הברית שבינינו שהפרתם, (2) ויעשו עליכם מצור ואז וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל עָרֵיכֶם, (3) וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר – מגיפה של דבר, בְּתוֹכְכֶם, וְנִתַּתֶּם בְּיַד אוֹיֵב – ועל ידי המגיפה תנתנו בידי האויבים. ומכיון שאין מלינים את המת בירושלים, וכשתוציאווה לקוברו תפלו ביד האויבים.].

4) בְּשִׁבְרֵי לֶחֶם מִטָּה לָחֶם – ואשבור לכם את משענת הלחם ושאדם נשען ונסמך על הלחם שאוכל, שיחסר לחם. 5) וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֶכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד – בגלל מחסור בעצים להסיק, 6) וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֶכֶם בְּמִשְׁקָל – ויחזירו לחמכם מהתנור ויחלקו אותו במשקל, כי הלחם נשבר לחתיכות ופירורים מחמת שהוא עשוי מחיטה רקובה, 7) וְאֶכְלֶתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ – זו קללה במעיים שלא נהיים שבעים.

סדר חמישי של 7 קללות

וְאִם בּוֹזֵאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי – ואם למרות פורענויות אלה עדיין לא תשמעו לי, וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי – ותלכו לפני בקושי, ותקשו לבבכם מלחזור אלי, וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת קָרִי – ואלך איתכם בקושי תקיף, וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אֶף אֲנִי – ואייסר אתכם גם אני, שִׁבְעַ – שבוע פורענויות, על חטאתיכם – בגלל השבע עבירות שלכם.

1) וְאֶכְלֶתֶם בִּשְׂרַב בְּנִיכֶם וּבִשְׂרַב בְּנִתֵיכֶם תֹּאכְלוּ – מרוב הרעב הנורא, 2) וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת בְּמַתֵּיכֶם – ואשמיד את מגדליכם הגבוהים, וְהִכְרַתִּי אֶת חַמְנֵיכֶם – ואהרוס על ידי כך את העבודה זרה שהיתה עומדת על הגגות של המגדלים, כנגד החמה, 3) וְנִתַּתִּי אֶת פְּגָרֵיכֶם – ואתן את גופותיכם המתות, על פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם – על הריסת העבודה זרה שלכם, ובטנם נפוחה מרעב, ומוציאים עבודה זרה מחיקם ומנשקים אותה ובטנם נקרעת מהרעב, ונופלים מתים על העבודה זרה שלהם, 4) וְגַעְלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם – ותקוץ ותמאס נפשי בכך ואסלק שכינתי עוד מביניכם, 5) וְנִתַּתִּי אֶת עֲרִיכֶם חֲרָבָה – שוממות מאנשים, שהיישוב חרב, 6) וְהִשְׁמַדְתִּי – ואעשה שומם מאנשים, אֶת מְקַדְשֵׁיכֶם – את בית המקדש, 7) וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחַחְכֶם – ולא אקבל ברצון את ריח קרבנותיכם.

14 קללות נוספות על עמ"י, לאחר שיחרב ביהמ"ק וילכו לגלות

1) וְהִשְׁמַדְתִּי אֲנִי – ואעשה שממה, אֶת הָאָרֶץ, וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ – ויעזבו אותה, וישאירו אותה שממה, אִיבֵיכֶם הִישָׁבִים בָּהּ – אויביכם שיתיישבו בה, כי הארץ לא תמצא חן בעיניהם, וזוה שישאירו את הארץ שממה, אין זו קללה אלא בשורה טובה שלא יהנו ולא ישתקעו בה.

2) וְאֶתְכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם – אפזר בגויים [שלא תראו זה את זה ותתנחמו], 3) וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חֲרָב – וארוקן את החרב מנרתיקה שיוציאו אותה אחריכם גם בגלותכם, 4) וְהִיָּתָה אֲרֻצְכֶם שְׁמָמָה – לאורך זמן [ולא תמהרו לשוב אליה], 5) וְעֲרִיכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה – יהיו חרבים מיושב לזמן רב, וגם הרגשתכם תהיה כאילו אינכם עומדים לשוב לגור שם. אֲזַ תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתְתֶּיהָ – אז תפייס הארץ את כעס ה' על שחיללו שבתות הארץ (שמיטה ויובל) ועבדו בהם, כֹּל יְמֵי הַשָּׁמָה – כל הימים שהיא תהיה שוממה, וְאֶתֶם בְּאָרֶץ

אִיבִיכֶם – ואתם תהיו גולים בארץ אויבכם, אָז תִּשְׁבֹּת הָאָרֶץ – אז תנוח הארץ מעבודותיה, וְהִרְצַת אֶת שְׁבִתֶיהָ – ותפייס את ה' על שבתותיה שחוללו.

כֹּל יְמֵי הַשָּׁמָה תִּשְׁבֹּת – כל הימים שהיא תהיה שוממה היא תנוח, אֶת אֲשֶׁר לֹא שְׁבַתָּה בְּשִׁבְתֶיכֶם בְּשִׁבְתֶכֶם עָלֶיהָ – במקום שנות השמיטה שהיא לא נחה כשגרתם בה. ובחורבן בית המקדש הראשון גלו לבבל לשבעים שנה, כנגד שבעים שנות שמיטה ויובל שחוללו על ידי רשעי ישראל במשך ארבע מאות שלושים ושש שנה עד חורבן הבית].

וְהַנְּשָׂאִים בְּכֶם – ואלו שישארו מכם, (6) וְהִבְאִיתִי מִדָּף בְּלִבְכֶם – אני אביא פחד בלבם בְּאַרְצַת אִיבִיכֶם, וְרִדְף אֹתְם קוֹל עֲלֵה נִדְף – והם יהיו רדופים מקול עֲלֵה שמכה בעֲלֵה אחר על ידי הרוח, (7) וְנָסוּ מִנֶּסֶת חָרֵב – ויברחו כמו אדם שבורח מחרב הבאה להורגו, וְנִפְלוּ – והם יפלו בבריחתם, וְאִין רִדְף – ואין אף אחד שרודף אחריהם.

(8) וְכִשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו – וכשיברחו, יתקלו איש באחיו, כְּמִפְנֵי חָרֵב – מתוך הבהלה שהם בורחים כמו מפני חרב הבאה להורגם, וְרִדְף אֲנִי – בזמן שאין מי שרודף אחריהם, (9) וְלֹא תִהְיֶה לְכֶם תְּקוּמָה – ולא יהיה לכם שום דבר שמקיים ומעמיד אתכם, לְפָנַי אִיבִיכֶם.

(10) וְאֶבְדֶתֶם בְּגוֹיִם – ותאבדו אחד מהשני כי תתפזרו בגוים, (11) וְאֶכְלָה אֶתְכֶם – ותהרוג אתכם, אָרֶץ אִיבִיכֶם – שתמותו שם.

(12) וְהַנְּשָׂאִים בְּכֶם – ואלו שישארו מכם, יִמְקוּ בְּעוֹנֵם – יִמְסוּ (ביסורים) בגלל עוונותיהם, בְּאַרְצַת אִיבִיכֶם, (13) וְאֵף בְּעוֹנֵת אֲבֹתֶם – וגם בגלל עוונות אבותיהם, אֶתְם – באופן שעוונות אלה איתם והם ממשיכים בהם, יִמְקוּ – יִמְסוּ ויתייסרו. ואז יתעוררו עם ישראל וְהִתְנִדּוּ אֶת עוֹנֵם – ויתוודו על חטאם, וְאֶת עוֹן אֲבֹתֶם – ועל עוון אבותיהם, בְּמַעַלְם אֲשֶׁר מַעַלּוּ בִי – בשקרם ששיקרו בי, וְאֵף אֲשֶׁר הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי – וגם שהלכו איתי בקושי.

אבל מחמת שהתשובה לא תהיה תשובה שלמה, לכן תבוא עליהם פורענות נוספת, (14) אֵף אֲנִי אֶלְדָּף עִמָּם בְּקָרִי – גם אני אלך איתם בקושי, וְהִבְאִיתִי אֹתְם בְּאַרְץ אִיבִיכֶם – ואביא אותם עוד לארץ אויביהם, או אֲזִי יִכְנַע לְבָבְכֶם הָעֶרֶל – ואם אז יכנע לבבם הסתום, וְאֲזִי יִרְצוּ אֶת עוֹנֵם – אז יכפרו על עוונותם ביסוריהם,

ואז וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי – שכרתי עם יַעֲקֹב, וְאֵף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק, וְאֵף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר,

וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר – וגם את הארץ אזכור להשיבה לישראל ברחמים.

חורבן בית שני

וכשישובו שוב לדרכם הרעה לחטוא, והָאָרֶץ תַּעֲזֹב מֵהֶם – שׁוּב, וְתָרַץ אֶת שְׁבִתְתֶיהָ – ותפייס את ה' על ביטול השביתות שלה (שמיטה ויובל), בְּהִשָּׁמָה מֵהֶם – בזה שהיא תהיה שוממה מהם בזמן הגלות, וְהֵם יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם – והם יכפרו על עוונם, יַעַן וּבִינָעַן בְּמִשְׁפָּטֵי מֶאֱסוֹ וְאֶת חֻקְתֵי גְעֻלָּה נִפְשָׁם – וזה בגלל שמאסו במשפטים שלי, וזה בגלל שאת החוקים שלי מאסה נפשם.

וְאִף גַּם זֹאת – ואפילו כשאעשה להם את כל הפורענות הזאת, בְּהִיּוֹתֶם בְּאֶרֶץ אֲיִבֵיהֶם – כשיהיו בארץ אויביהם, לֹא מֶאֱסָתִים וְלֹא גְעֻלְתִים – לא מאסתי בהם ולא קצתי בהם, לְכַלְתֶּם – לכלות אותם, לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם – ולהפר את הברית שלי איתם, כִּי אֲנִי ד' אֱלֹקֵיכֶם – כי אני ה' אלוקיהם, וּכְלַח הַמְכֹּת הַבָּאֵתִי רַק כְּדִי לְהַכְנִיעַ לְבָבָם אֵלַי.].

הבטחה על הגאולה לעתיד לבא

וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רֵאשֹׁנִים – ואזכור להם את הברית של בני השבטים, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – שהוצאתי אותם מארץ מצרים (וכרתי עמם ברית בהר סיני), לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהִיּוֹת לָהֶם לְאֱלֹקִים – לעיני הגויים להיות להם לאלוקים, אֲנִי ד'.

אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרוֹת – אלה החוקים, והמשפטים, והתורה שבכתב ושבעל פה, אֲשֶׁר נָתַן ד' בֵּינוּ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי – שנתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני, בְּיַד מֹשֶׁה עֲבִי מֹשֶׁה. וְעֲלִיהֶם נִכְרַתָּה הַבְּרִית שֶׁל הַבְּרֻכּוֹת וְהַקְּלָלוֹת שֶׁבִּפְרָשָׁה זו.].

נדרי ערכין והקדש

התורה מצוה את דיני "נדרי הקדש" שבהם נכללים גם דיני 'ערכין' וגם דיני הקדש בהמה טהורה או בתים שדות וחפצים אחרים.

דיני נדרי ערכין (פרק כז' פסוקים א' – ח')

התורה מְצַוֶּה שאם אדם נדר וחייב את עצמו לתת את הערך של עצמו להקדש, והיינו שאמר בפיו באופן מפורש "ערכי עלי", הדין הוא שבאופן כזה הסכום אינו נקבע לפי כמה שהוא שוה להמכר בשוק, אלא התורה קובעת "ערך" לכל אדם לפי גילו, וערך זה משתנה בין זכר לנקבה. וזה מה שנאמר בפסוק אִישׁ כִּי יִפְלֵא – אדם שיפרש בפיו, נָדַר – שמקבל על עצמו נדר, וסוג הנדר הוא בְּעֶרְכָּךָ נִפְשָׁת – שחייב את עצמו בערך של נפשות, לְד' – להקדש, וְהִיָּה עֶרְכָּךָ – יהיה הערך שהוא צריך לתת, הַזָּכָר – אם הוא זכר, וכו'.

לפני שנמשיך את פירוט הערך של כל אדם, נוסיף פרט נוסף בדין זה ונזכיר את לשון חז"ל כדי שיהיה לנו לעזר בהמשך הדינים.

דין זה שאדם יכול לקבל על עצמו לתת להקדש ערך של אדם, אינו דוקא כשמתחייב לתת את הערך של עצמו, אלא יכול גם לקבל על עצמו ערך של אדם אחר, וזה ע"י שאומר "ערכו של 'פלוני' עלי", ובזה הוא מתחייב לתת את הערך של אותו אדם לפי גילו ולפי סוגו – זכר או נקבה.

אדם הנודר נדר זה נקרא בלשון חז"ל – "מעריך", דהיינו שְנָדַר נדר של 'ערך', והאדם שאת ערכו התחייב המעריך לתת, נקרא – "נערך", דהיינו שכפי הערך של אדם זה חייב המעריך את עצמו.

בכל הערכין שְמִצָּה התורה בפסוקים הבאים, הגיל והסוג (זכר/נקבה) שמזכירה התורה אינו של המעריך אלא של הנערך, שהרי הנודר קיבל על עצמו את הערך של הנערך, וממילא מידת ערך זה היא ע"פ הפרטים של הנערך.

לאחר שמפרטת התורה את הערך לכל גיל, מְצַוֶּה התורה גם דין מיוחד באופן שהמעריך הוא עני ואין באפשרותו לתת את הערך המלא ע"פ הגיל של הנערך. והדין שְמִצָּה התורה באופנים אלו הוא, שהנערך יעמוד לפני הכהן והוא יקבע את ערכו ע"פ מה שיש באפשרות המעריך לתת. ופירשו חז"ל שמשאירים לו מיטה וכרית, ואת כלי אומנותו.]

[ברמב"ם (פ"א מערכים וחרמים הכ"ג) משמע שדין זה שצריך לעמוד לפני הכהן שיקבע את הערך, אינו דוקא באופן שהמעריך עני, אלא בכל אופן של "נדרי ערכין", ואפילו במקרה שהנודר-המעריך הוא עשיר. ואע"פ שבמקרה זה הערך קבוע ומפורש בתורה, בכל זאת חידשה התורה שצריך דוקא את הַפֶּסֶק של הכהן כדי להתחייב לתת את הערך. ולכן באופן שמת הנערך ואי אפשר להעמידו לפני הכהן להערכה, המעריך פטור.]

ואלו הם הערכין הקבועים שְמִצָּה התורה:
מגיל חודש עד גיל חמש שנים, לזכר – חמשה שקלים של שקל הקודש, ולנקבה – שלשה שקלים.

מגיל 5 עד 20, לזכר 20 ולנקבה 10.

מגיל 20 עד 60, לזכר 50 ולנקבה 30.

מגיל 60 ומעלה, לזכר 15 ולנקבה 10.

ובאופן שנדר לתת ערך של תינוק פחות מגיל חודש לא חל עליו שום חיוב, מכיון שקיבל על עצמו בזה דבר שאין לו ערך.

כל הדינים שלמדנו כעת הם דוקא באופן שנדר בלשון "ערכי עלי", אבל אם קיבל על עצמו בלשון "דמי עלי" או "דמי פלוני עלי", חייב לתת את שווי של עצמו או את שווי של אותו פלוני כפי שהם שוים בפועל, דהיינו כפי שהם נמכרים בשוק באותו הזמן. באופן כזה, האדם שחייב את עצמו נקרא בלשון חז"ל "נודר", והאדם שאת שווי של התחייב הנודר לתת, נקרא – "נידר", דהיינו שהנודר קבע את מידת נדרו לפי שווי של אדם זה.

קדושת מזבח ואיסור תמורה (פסוקים ט' – יא')

התורה ממשיכה את דיני הקדש במקרה שאדם הקדיש בהמה לקרבן, שגם באופן זה יש בדבריו נדר, שמחייב את עצמו להביא בהמה זו ולהקריבה למזבח.

דין זה הוא המשך מתחילת ענין נדרי ערכין שבו התחילה התורה, ולשון הפסוק שנאמר לעיל איש כי יפלא נדר, הולך גם על מקרה זה, ולכן לשון הפסוק בדין הקדש זה הוא לשון המשך, ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לד', וגו'.

ומצוה התורה, שאפילו אם נדר בלשון "רגלה של זו עולה", דהיינו שמקדיש רק את רגלה, גם באופן זה חל ההקדש כפי שאמר. וזה מה שנאמר בפסוק כל אשר יתן ממנו לד', יהיה קדש. ובאופן זה יחפש המקדיש אדם אחר שמעוניין להביא עולה אבל אינו מעוניין להביא בהמה שלמה אלא רק חלק ממנה, וימכור לו את שאר חלקי בהמה זו מלבד הרגל, ויקריבה בשותפות.]

ומצוה התורה דין נוסף בבהמה זו לאחר שחל בה ההקדש, שיש איסור להחליף אותה בבהמה אחרת, ואיסור זה הוא גם באופן שכבר נעשה בה מוס והוא בא להביא תמורתה בהמה תמימה, ובודאי באופן שהיא תמימה והוא מחליף אותה בבהמה שאינה תמימה. אופן ההחלפה הוא ע"י שאומר "זו תמורת זו".

ומצוה התורה, שאפילו אם עבר על האיסור והחליף, אע"פ שלא מועילה ההחלפה כדי לבטל את ההקדש מהראשונה, בכל זאת נעשית השניה קדושה בנוסף על הראשונה. בדין איסור ההחלפה מזכירה התורה שתי לשונות של החלפה, א. לא יחליפנו, ב. ולא ימיר אתו, ופירושן של שתי לשונות אלו – פירוש אחד, החלפה – כפשוטה, ולהמיר הוא מלשון שמביא אחרת תמורתה, והזכירה התורה את שניהם כדי לקבוע על מעשה זה שני איסורים.

(כל הדינים שלמדנו כעת, הם דוקא באופן שאמר "הרי זו עולה" וכדו', אבל אם אמר "הרי עלי עולה", חייב רק את עצמו בנדר זה להקדיש ולהביא בהמה לקרבן עולה, אבל לא חלה ע"י דיבור זה שום קדושה על הבהמה.)

דין פדיון בהמה בעלת מום, וחייב הבעלים להוסיף חומש (פסוקים יא' – ג')

התורה ממשיכה ומצוה את דיני הקדש, באופן שהקדיש בהמה שיש בה מום קבוע וכבר בזמן ההקדש, ולכן אין אפשרות להקריב אותה למזבח.

ומצוה התורה באופן זה, שצריך להעמיד בהמה זו לפני הכהן כדי שיעריך את שווייה ע"פ כמה שהיא משובחת או גרועה, וכפי המחיר שיקבע הכהן כך תימכר ע"י הגזבר, ונפדית מקדושתה בכסף שמשלם הקונה תמורתה. וזה מה שנאמר בפסוק וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה – ואם הקדיש איזה בהמה שנחשבת טמאה לגבי ההקרבה למזבח, ומסבירה התורה במה היא נחשבת טמאה – אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבָּן לַד' – שאי אפשר להקריב ממנה לקרבן, וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. וְהִיעָרִיף הַכֹּהֵן אֹתָהּ – ויפסוק, בֵּין טוֹב – האם היא טובה ושוויה רב, וּבֵין רָע – או שהיא רעה ושוויה מועט, כְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן – כמו המחיר שיקבע הכהן, בֵּן יִהְיֶה – כך תמכר לכל מי שירצה.

(הכסף שניתן תמורת הבהמה במקרה זה, הולך ל'בדק הבית' לצרכי תיקון בבית המקדש, אבל זה דוקא באופן המדובר בפסוק בבהמה שהיה בה מום כבר בזמן שהוקדשה, וממילא חלה עליה קדושה לצורך בדק הבית בלבד, ולכן גם כסף פדייתה הולך לבדק הבית, אבל באמת דין הפדיה הוא גם במקרה שבזמן ההקדש היתה תמימה ורק אח"כ נעשה בה מום קבוע, אלא שבאופן זה ישתמשו בכסף פדייתה לקנות בהמה אחרת להקרבה. כי מאחר שהוקדשה לקרבן וחלה עליה קדושה זו, גם הכסף שמתקבל תמורתה קדוש בקדושה זו.

גם לגבי איסור תמורה יש הבדל בין שני אופנים אלו, שבאופן שהוקדשה כשהיא תמימה ואח"כ נעשה בה מום – יש בה איסור תמורה מכיון שבתחילה חלה עליה קדושת מזבח, אבל באופן שהיה בה מום כבר בזמן שהוקדשה ממילא מתחילה נעשתה קדושה רק לבדק הבית, ובקדושה זו אין איסור תמורה.)

ומצוה התורה דין מיוחד באופן שבעל הקרבן פודה בעצמו את הבהמה שהקדיש, שהוא מחוייב להוסיף עוד חמישית על המחיר שקבע הכהן. (אופן התוספת הוא ע"י שמוסיף רבע מהמחיר שנקבע, וכונת התורה חמישית – שלאחר ההוספה תהיה התוספת חמישית מהסכום הכולל שמשולם על ידו.)

דין פדיון בית (פסוקים יד' – טו')

התורה מצוה את דיני בית לגבי הקדש ופְדִיָּה, שדיניו כמו שלמדנו בבהמה שיש בה מום, שהכהן מעריך וקובע את מחיר הבית לפי כמה שהוא טוב או רע, ונותנים למקדיש לפדות בעצמו את הבית, ואם פודה צריך להוסיף חמישית על המחיר שקבע הכהן.

וואס המקדיש אינו רוצה לגאול, יכול הגזבר למוכרה לאדם אחר, ולאחר שנמכרה נוהג בבית זה כל דיני גאולת בית שלמדנו בפרשת בהר, שאם הוא בעיר חומה ובעליו הראשונים לא פדה אותו מהקונה, הוא נחלט לקונה לאחר שנה ואינו חוזר ביובל, ואם הוא בתי החצרים – שנמצא בעיר שאינה מוקפת, יכול לפדותו בלי הגבלת זמן, ואם לא נפדה עד היובל חוזר ביובל לבעליו הראשונים.

דין ערך שדות וזמן פדיונם (פסוקים טז' – כה')

התורה מצוה את דיני הקדש שדות ופדייתן, ובענין זה יש שני חלקים: א. ערך השדות, ב. זמן הפדיה ואופני חזרת השדות לבעליהן ביובל.

בדיני הקדש שדות מחלקת התורה בין שני סוגי שדות. הסוג הראשון הוא "שדה אחוזה" – שהיא שייכת למקדיש לעולם מירושת אבותיו (כמו שלמדנו בפרשת בהר), וממילא יש בכוחו למסור אותה לרשות הקדש לעולם, והסוג השני הוא "שדה מקנה" – שהיא שדה ששייכת לו ע"י שקנה אותה מאדם שהיתה שלו בירושה, וא"כ אינה שייכת לקונה זה לעולם אלא רק עד היובל, וממילא אינו יכול להקדישה לעולם.

דיני שדה אחוזה

בדין ערך השדות מצוה התורה, שהערך נקבע לפי גודל שטח השדה, ומידת השטח שהתורה קבעה לה מחיר, (ועל פיה קובעים את ערך שאר המידות), היא מידת שטח שאפשר לזרוע בה שעורים בכמות של פור – שהיא המידה הגדולה של דברים יבשים. לשדה במידה זו קבעה התורה מחיר של חמישים שקל כסף של שקל הקודש. וזה מה שנאמר בפסוק וְהָיָה עֶרְכָּךָ – ויהיה ערך השדה, לְפִי זֶרְעוֹ – ע"פ הכמות שאפשר לזרוע בו, והחשוב הוא לפי זֶרַע חֶמֶר שְׁעָרִים – מקום שאפשר לזרוע בו כמות של כור שעורים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף.

ומפרטת התורה, שמחיר זה הוא באופן שהקדיש את השדה בשנה הראשונה שלאחר היובל – שהיא השנה הראשונה ליובל הבא, ובאופן כזה נמסרה השדה לרשות הקדש 49 שנים, אבל אם הקדיש מהשנה השניה והלאה, א"כ השדה מסורה לרשות הקדש לסכום אחר של שנים, ולכן באופן כזה מפחיתים מהסכום של 50 שקל כפי מספר השנים שחלפו. וזה מה שנאמר בפסוק אִם מִשְׁנַת הַיָּבֵל יִקְדִישׁ שָׂדֶהוּ – אם הקדיש מיד כשעברה שנת היובל דהיינו בשנה שלאחריו, ובאים לפדות אותה בחזרה מיד באותה שנה, בְּעֶרְכָּךָ – כפי הערך הקבוע לשדה בגודל זה, יָקוּם – כך יעמוד הסכום, מכיון שמחיר זה הוא עבור 49 שנים, וכיון שגם הפְּדִיָה היא באותה שנה א"כ השדה נקנית בְּפְדִיָה זו

למשך זמן של 49 שנים – שהוא משך הזמן שהיתה אמורה להיות ברשות הקדש ע"י הקדשה זו.

ואם אחר היבל – אבל אם רק בשנה שאחרי השנה שסמוכה ליובל, יקדיש שדהו, וחשב לו הכנה את הכסף – יחשב הכנה את הסכום שצריך לשלם לפדיית השדה, על פי השנים הנותרת עד שנת היבל – לפי מס' השנים שנשארו מעכשיו עד היובל, שהרי רק לשנים אלו הוא הקדיש אותה, ונגרע מערךך – ויופחת מסכום המחיר, כפי מס' השנים שכבר עברו.

(חישוב המחיר לשנה הוא ע"י חלוקת 50 שקל שקבעה התורה, ב-49 שנות היובל שהם שנות המכירה – עד שחזרת השדה. ופירשו חז"ל, שהשווי של שקל שוה ל-48 פונדיונים שהם המטבעות בעלי הערך הנמוך, וע"י החלוקה למטבעות אלו ניתן לערוך את חלוקת השקלים ל-49 השנים, וע"פ חשבון זה המחיר הוא שקל ופונדיון עבור כל שנה. ואע"פ שכשנחשב את התשלום ל-49 שנה יצא סך הכל 49 שקלים ו-49 פונדיונים שאחרי הצמצום הם 50 שקלים ופונדיון אחד, וא"כ יש כאן מטבע מיותרת, אבל פירשו חז"ל שבאופן שפודה באמצע שנות היובל הוא צריך לפרוט את 50 השקלים למטבעות קטנות וצריך לשלם פונדיון עודף זה ל"שולחני הפרוט עבור הפריטה.)

מלבד סכום ערך השדה, מצוה התורה בשדה זה גם את הדין המיוחד למקדיש, שכשהוא פודה בעצמו הוא חייב להוסיף חומש. וזה מה שנאמר וְיִסַּף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף עֲרֻכָּךְ, עָלָיו – נוסף על סכום מחיר השדה, וְקָם לוֹ – וע"י התשלום תחזור השדה לעמוד ברשותו, ואינה חוזרת להקדש ביובל מכיון שפדה אותה וחזרה לבעלותו.

בדין פדיית השדה משתמשת התורה בלשון "גאולה" לגבי האופן שהבעלים הראשון פודה אותה מהגזבר ומשיב אותה לרשות עצמו, ובלשון "מכירה" באופן שנפדית ע"י אדם אחר.

בדין זמן הפדיה ואופני חזרת השדה ביובל מצוה התורה, ששדה אחוזה שלא נגאלה ע"י המקדיש עד היובל, או שנמכרה ע"י הגזבר לאדם אחר כדי להיות ברשותו עד שיגיע היובל, שוב אינה חוזרת לבעלים הראשונים ביובל, אלא מכח ההקדש של הבעלים היא נשארת שייכת להקדש, ויש בה דין מיוחד שנוהגים בה כדין דברים שאדם הקדיש בלשון "הרי זה חרם" – שנלמד את דינם בהמשך הפרשה, שהם ניתנים לכהנים שבמשמר העובד בביהמ"ק שבאותו הזמן, ולכן גם שדה זו מחולקת לכהני המשמר

שעובדים בביהמ"ק ביום הכיפורים של שנת היובל – שבזמן זה חוזרת השדה מרשות הקונה לרשות הקדש.

וזה מה שנאמר בפסוק וְאִם לֹא יִגָּאֵל – המקדיש, אֶת הַשָּׂדֶה – עד היובל, וְאִם מָכַר – או אם מכר הגזבר, אֶת הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר, לֹא יִגָּאֵל עוֹד – אינה נגאלת שוב ע"י בעליה הראשונים לענין שתעמוד ברשותו ולא תחזור להקדש ביובל. וממשיכה התורה, וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיָּבֵל – ודין השדה בהגיע היובל, שהוא קִדְשׁ לַד', אבל אינו נשאר ברשות הקדש לצרכי בדק הבית, אלא דינו בַּשָּׂדֶה הַחֵרֵם – כמו שדה או כל דבר אחר שהוקדש בלשון "חרם", ודין דברים אלו הוא שניתנים לכהנים, ולכן גם שדה זו לַפְּהֵן תִּהְיֶה אֶחָזְתוֹ – בידי הכהנים תינתן בעלותה לעולם.

דיני שדה מקנה

בדין ערך השדות מְצִוָה התורה, שגם בשדות אלו מחיר השדה נקבע ע"פ השנים שנשארו עד היובל, וזה מה שנאמר וְאִם אֶת שְׂדֵה מְקַנְתּוֹ – ואם יש ברשותו שדה שקנה אותה, אֲשֶׁר לֹא מְשֻׁדָּה אֶחָזְתוֹ – שאינה נחלתו מחמת ירושה מאבותיו, יִקְדִּישׁ לַד' – והיא השדה שהקדיש, וְחָשַׁב לוֹ הַפְּהֵן אֶת מְכַסֵּת הָעֶרְפָּךְ – את חשבון הערך, עד שְׁנַת הַיָּבֵל – ע"פ מספר השנים שנשארו עד היובל, ומכיון שהמחיר הוא ע"פ הזמן הנותר, לכן מסיים הפסוק וְנָתַן אֶת הָעֶרְפָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא – ויתן את הערך כפי שהוא ביום הפדיה, קִדְשׁ לַד' – קדוש לַד' לבדק הבית.

(בענין קביעת הערך אם הוא ע"פ מחיר השדה בשוק או כפי הערך שנאמר בשדה אחוזה שהוא קבוע לפי גודל השדה, וכן בענין חיוב הוספת חומש באופן שנפדתה ע"י הבעלים – לא נאמר בפסוק במפורש, ולכן לא דיברנו בענין זה. להלכה נפסק ששדה זו שונה בשני דינים אלו משדה אחוזה, שערך שדה זו נקבע ע"פ המחיר בשוק, ואין בה חיוב תוספת חומש בפדיה ע"י המקדיש.)

בדין זמן הפדיה ואופני חזרת שדות אלו ביובל מְצִוָה התורה כפי שנתבאר לעיל, שמכיון שהמקדיש אינו בעלים על השדה לעולם, ממילא אין בכח מעשה ההקדש שנעשה על ידו למסור את השדה לרשות הקדש לגמרי אלא רק למשך השנים שעד היובל, ולכן אפילו באופן שהשדה לא נפדתה והגיעה שנת היובל, הרי היא חוזרת לבעליה הראשונים בשנה זו – ככל שדה שנמכרה. וזה מה שנאמר בפסוק, בְּשַׁנַּת הַיָּבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשְׁרֵי קָנָהוּ מֵאֲתָנוּ – לידי האדם שממנו קנה המקדיש את השדה, לְאִשְׁרֵי לוֹ אֶחָזְתָּ הָאָרֶץ – שלאדם זה יש את הבעלות על הקרקע מאבותיו.

לאחר דינים אלו מסיימת התורה, שכל השקלים הנזכרים בכל מידות הערכין עד עכשיו, הרי הם לפי שקל הקודש שהוא בשווי עשרים מטבעות שנקראים גֶרָה – שהיא מטבע כסף שנקרא בזמן חז"ל 'מָעָה כסף'.

איסור הקדשת בכור ודין פדיון בהמה טמאה (פסוקים כו' – כז')

בפרשת בא ובפרשת כי תשא למדנו שכל בכור בהמה טהורה קדוש לקרבן ל'ד' מיד כשנולד. כעת מְצַוָה התורה, שאע"פ שלמדנו עד עכשיו שכל דבר שאדם מקדיש חלה עליו הקדושה וצריך להקריבו או לפדותו [אם אינו ראוי למזבח], אָךְ – רק, בְּכוֹר – הראשון שנולד, אֲשֶׁר יִבְרַר ל'ד' – שנולד קדוש ל'ד' בקדושת בכור, בְּבִהְמָה – מן הבהמות, לֹא יִקְדֵּשׁ אִישׁ אִתּוֹ – יש איסור לבעליו להקדיש אותו לקרבן אחר, אִם שׂוֹר אִם שֶׁה – בין אם הוא שׂוֹר או שהוא שֶה, ל'ד' הוא – הוא שייך ל'ד', ולכן אין אפשרות להקדישו.

עוד מְצַוָה התורה את דין בהמה טמאה שהוקדשה, שדינה כמו בהמה בעלת מוס שנפדית כפי ערכה שהוא השווי שבו היא נמכרת בשוק, וכשהבעלים פודה אותה בעצמו הוא מחוייב להוסיף חומש, ואם אינו רוצה לפדותה מוכרים אותה לאחרים.

דין סתם חרמים (פסוק כח')

כעת מְצַוָה התורה, שיש הבדל בין דבר שהוקדש בלשון "הרי זה הקדש" שפירושו לבדק הבית, ובין דבר שאדם הקדיש בלשון "הרי זה חרם". נולא פירט חרם לבדק הבית או למזבח. שבאופן שאמר "הרי זה חרם", בין אם אמר לשון זה על אדם (עבד כנעני) או על בהמה או על שדה אחוזה, אין אפשרות למוכרם לאחרים או לתת למקדיש לפדות אותם כמו דברים שקדושים בקדושת בדק הבית, אלא דינם להנתן לכהנים, ומחלקים אותם לכהנים של המשמר שעובד באותו הזמן. ומה שנאמר בפסוק קִדֵּשׁ קִדְּשֵׁים הוּא ל'ד' – הכֹּהֵן שדינו להנתן לכהנים.

דין ערך של אדם שדינו למיתה (פסוק כט')

כעת חוזרת התורה לצוות דין נוסף בענין נדרי ערכין, שאדם שנידון בבית דין ונגמר דינו למיתה, אע"פ שעדיין לא נהרג ע"י ב"ד, מיד כשנגמר דינו הוא נעשה כדבר שאין לו ערך, וממילא אדם שיקבל על עצמו ויגיד "ערכו עלי" לא יצטרך לתת להקדש כלום. וזה מה שנאמר כָּל חֵרֶם – כל אדם שהוא חרם – חייב מיתה, אֲשֶׁר יִחַרֵם מִן הָאָדָם – שחייב מיתה ע"י ב"ד, לֹא יִפְדֶּה – אין אפשרות לתת להקדש את פדיונו-ערכו, מֵוֹת יוֹמָת – מכיון שדינו למיתה, ועל אדם כזה קבעה התורה שאין לו ערך.

דין חיוב הוספת חומש בפדיון מעשר שני ע"י הבעלים (פסוקים ל' – לא')

בפרשת ראה מְצוּה התורה להפריש מהצומח מעשר שנקרא "מעשר שני" שהוא נוסף על התרומה שמפרישים לכהן והמעשר-ראשון שנותנים ללוי, ודין מעשר זה הוא כדין נטע רבעי שלמדנו בפרשת קדושים, שהוא קדוש בקדושת קדשים קלים ואוכלים אותו בטהרה בירושלים, ואם אינו רוצה להעלות את הפירות עצמם פודה אותם בכסף וקונה בו מיני מאכל ומשקה בירושלים ואוכלם שם.

כעת מצוה התורה שגם בפדיה זו אם היא נעשית ע"י בעל הפירות יש עליו חיוב להוסיף חומש על שוויים. וזה מה שנאמר וְכֹל מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ – וכל מעשר שני שמופרש מגידולי הקרקע, מִדַּע הָאָרֶץ – מהתבואה שצומחת כזרעים, שהם חמשת מיני דגן, או מִפְּרֵי הָעֵץ – מהפירות של עצי הזית והגפן, לְד' הוּא – הוא שייך לְד', קֹדֶשׁ לְד' – הוא קדוש ויש בו מצוה לאוכלו בירושלים. וְאִם גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ, חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֹּף עָלָיו.

מצות מעשר בהמה ואיסור תמורה ופדיון (פסוקים לב' – לג')

התורה מְצוּה להפריש מעשר בכל שנה מהבהמות שנולדו באותה שנה בבקר או בצאן, וצורת ההפרשה היא, שמכניס את כל בהמות אלו לדיר, ושם את אמותיהן בחוץ כדי שישמיעו את קולן וירצו בניהם לצאת, ומשאיר פתח צר שלא יוכלו לצאת בו שני בהמות יחד, וסופר כל בהמה שיוצאת, וכשמגיע לעשירית מכה אותה בִּשְׁבֹט שצבוע בצבע אדום ואומר "הרי זו מעשר", וע"י הצבע יודע שהיא העשירית, ומביא אותה לביהמ"ק להקריב אותה לקרבן "מעשר בהמה". וזה מה שנאמר בפסוק וְכֹל מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאֵן – וכל בהמה שהופרשה למעשר מהבקר ומהצאן, כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט, הָעֵשִׂירִי – כל בהמה שיעבירו עליה את השבט שהיא הבהמה היוצאת עשירית, יִהְיֶה קֹדֶשׁ לְד'.

ופרטי דיני קדושת בהמת המעשר וסדר הקרבתה לא נאמרו בתורה במפורש, ופירשו חז"ל שדיניה כבהמת בכור וכקרבן פסח שקדושים בקדושת קדשים קלים, וסדר הקרבתם נלמד ממה שפירשה התורה בפרשת קרח (במדבר יח' פס' יז) לגבי בכור, שעבודת הדם היא במתנה אחת ליסוד והקטרת אימוריהם ככל קרבן שלמים, אבל באכילת הבשר יש הבדל בין מעשר [ופסח] ובין בכור, שמעשר [ופסח] לבעלים בלבד, והבכור כולו לכהנים.

וממשיכה התורה ומצוה גם בזה את איסור תמורה, לֹא יִבָּקֵר – לא יבדוק ויבדיל, בֵּין טוֹב לְרָע – בין בהמה שיש בה מום ובין בהמה שאין בה מום, וְלֹא יִמְרְנוּ – ולא יחליף

אותה בבהמה אחרת, ואם הִמֵּר יִמְרֵנוּ, וְהָיָה הוּא וְתַמּוֹרְתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ, ומסיימת התורה
לא יִגָּאֵל – אין אפשרות לפדות בהמת מעשר.
אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת – מצוות אלו שנאמרו בפרשיות בהר ובחוקותי, הם המצוות אֲשֶׁר צִוָּה ד'
אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי – והם נוספות על פרשיות משפטים תרומה ותצוה,
שכל אלו נכתבו כפי שנאמרו בהר סיני.

חזק חזק ונתחזק

תלמוד תורה "דרכי יושר" מודיעון עילית